

nrc. checkt

‘Gooise middelbare scholieren drinken relatief veel’

Dat meldde de nieuwssite Dichtbij.nl.

De aanleiding

Nederlandse jongeren zijn stevige drinkers in vergelijking met die in de meeste andere Europese landen. Maar er zijn ook regionale verschillen. Nieuwssite Dichtbij.nl bracht vorige maand het bericht ‘Gooise middelbare scholieren drinken en roken relatief veel’. De cijfers over het drinken in de leeftijd 13-16 jaar riepen vragen op bij een lezer, zelf „moeder van 4 Gooise pubers”. Zo zou 23 procent recentelijk dronken zijn geweest, tegen een landelijk gemiddelde van 15 procent, en 27 procent zou wel eens tot de ‘comazuipers’ hebben behoord (landelijk: 22 procent). „Een bizar percentage”, vindt de moeder dat comazuip-cijfer. We checken de bewering over het relatief veel drinken door Gooise scholieren, met name het

dronken worden en ‘comazuipen’.

Waar is het op gebaseerd?

Dichtbij.nl verwijst naar het onderzoek van de GGD Gooi en Vechtstreek (GGD GV) onder ruim 800 tweede- en vierdeklassers in het voortgezet onderwijs in de regio. Die Gooise cijfers kunnen worden vergeleken met landelijke cijfers. In het najaar van 2015 hebben alle 25 GGD'en in Nederland in totaal zo'n 100.000 scholieren via internet ondervraagd in het 'Emovo-onderzoek' naar leefstijl, gezondheid en welzijn van jongeren.

En klopt het?

Ja, de landelijke én de Gooise cijfers zijn terug te vinden in de GGD-rapporten. Maar er is wel sprake van begripsverwarring. Het onderzoeksrapport van de Gooise GGD is nog niet klaar, maar de be-

langrijkste bevindingen ('kernpunten') staan al op de site. „Het alcoholgebruik is stabiel hoog”: 23 procent van de scholieren is recent aangeschoten of dronken geweest, evenveel als in 2013.

Ook evenveel jongeren als in 2013: 27 procent, hebben recentelijk aan 'binge drinken' gedaan. Dichtbij.nl heeft dat Engelse begrip 'binge drinking' vertaald als 'comazuipen'. Dat roept associaties op met straalbezopen jongeren die bewusteloos de Eerste Hulp worden binnengedragen. „Bij ons heet het 'binge drinken' als een jongere in de voorgaande vier weken minstens vijf alcoholische drankjes heeft gedronken bij een gelegenheid”, zegt epidemioloog Manita van Acker van GGD GV.

Maar waarom drinken Gooise jongeren vaker dan gemiddeld? „Dat komt mogelijk doordat in deze regio een relatief hoog opgeleide rijke bevolking woont”, zegt Van Acker. Huh? Een ongezone leefstijl - drinken, roken, te veel eten -

komt toch vaker voor bij de arme, laag opgeleide bevolking? „Ja, bij dat bevolkingsdeel zie je vaker het heel zware drinken”, zegt Van Acker: tien pilsjes op een avond. „Maar het regelmatig een beetje te veel drinken is iets van rijkere mensen. Dan komt dagelijks bij het eten een fles wijn op tafel en in het weekend soms nog een. Jongeren kopiëren dat drinkgedrag.”

Conclusie

Het begrip comazuipen wekt verwarring, maar jongeren in het Gooi zijn gemiddeld inderdaad vaker aangeschoten of dronken en doen meer aan binge drinken dan jongeren elders in Nederland. We beoordelen de bewering als *waar*.

Karel Berkhout

Een bewering laten checken? Mail nrc-checkt@nrc.nl of Twitter met #nrccheckt

Mensen, vissen en koraalrif

AMSTERDAM. Visserijbiologen bouwen een model dat voorspelt hoeveel vis er rond een koraalrif zwemt, op basis van maatschappelijke omstandigheden (Nature, donderdag). Uit het model rolde dat bevolkingsgroei samenhangt met visrijke koraalriffen. De auteurs van de studie speculeren dat „mensen migreren naar gebieden met een goede milieukwaliteit”. (NRC)

FOTO TANE SINCLAIR/TAYLOR

Advertentie

nrc live > Zorgtechnologie
15 september 2016

Zorgtechnologie

Annelien Bredenoord
Associate professor
medische ethiek

Dossier Big Data
Hoe kunnen we
patiëntdata
verantwoord gebruiken?

Bestel tickets
www.nrclive.nl

In Rusland en Europa is risico op nieuwe ziektes het grootst

Niet vleermuizen uit Zuid-Amerika of apen uit Afrika zijn de gevaarlijkste bron van ziekten. Het zijn de ratten en muizen in Europa en Rusland.

Door onze redactie wetenschap

AMSTERDAM. De kans dat een nieuwe ziekte de kop op steekt in Europa of Rusland is aanmerkelijk groter dan dat zo'n ziekte ons vanuit de tropen bereikt. Dat blijkt uit een wereldwijde risicoanalyse van Amerikaanse ecologen, die dinsdag in het blad *Trends in Parasitology* is gepubliceerd. De onderzoekers, met Barbara Han van het Cary Institute of Ecosystem Studies in Millbrook als eerste auteur, waren zelf ook verbaasd over de uitkomsten van hun rekenmodel. De biodiversiteit in de tropen is het grootst, dus daar zou je ook het grootste risico verwachten. Maar het blij-

ken vooral ziektes van muizen, ratten en spitsmuizen die het risico van zoonoses in Europa en Rusland zo hoog maken.

De onderzoekers hielden in hun model rekening met de diversiteit aan zoogdiersoorten die in verschillende gebieden leven en hoeveel potentiële ziekteverwekkers zij bij zich dragen. Het gaat dan om bacteriën, virussen, parasitaire wormen of eencellige parasieten. Veel nieuwe ziektes ontstaan doordat de ziekteverwekker vanuit een zoogdier plotseling overspringt naar de mens. Ze worden zoonoses genoemd.

Het risico van zoonoses wordt groter naarmate er meer contact is met dieren. Vandaar dat het risico in landbouwgebieden hoger is dan in gebie-

den met ongerepte natuur. In cultuur gebrachte gebieden zijn vaak ook dichter bevolkt, waardoor een nieuwe ziekte zich sneller zal kunnen verspreiden als hij eenmaal de stap naar de mens heeft gemaakt.

Er kwam nog een verrassing uit het onderzoek naar voren. Vleermuizen zijn vaak aangewezen als risicogroep voor nieuwe virusuitbraken. De ziektes mers en ebola komen er bijvoorbeeld vandaan, en uit bloedonderzoek blijkt dat vleermuizen nog veel meer potentieel gevaarlijke virussen bij zich dragen. Maar toch blijken dus muizen, ratten en spitsmuizen een grotere bedreiging voor de menselijke gezondheid.

Vooraf in de tropen leven veel soorten vleermuizen, maar opgeteld kwamen de onderzoekers slechts tot 25 potentiële zoonoses vanuit deze diergroep. Dat is veel minder dan er geteld worden bij knaagdieren (85), primaten (85), vleeseters (83) en hoefdieren (59).

Tolkien hield niet van heldendom

Middeleeuws Engels J.R.R. Tolkien verwerkte veel Oudengelse thema's in zijn romans. Daardoor lijkt zijn fantasiewereld zo 'echt'.

Door onze medewerker
Berthold van Maris

AMSTERDAM. J.R.R. Tolkien is wereldberoemd geworden als auteur van de succesvol verfilmde romans *In de ban van de ring* en *De hobbit*. In het dagelijks leven was hij hoogleraar middeleeuws Engels in Oxford, tussen 1925 en 1959, toen hij ook zijn bekendste boeken schreef. Zijn wetenschappelijke bezigheden zijn op allerlei manieren van invloed geweest op de boeken waar hij zo beroemd mee is geworden.

Morgen wordt daarover in Leiden een internationaal wetenschappelijk congres gehouden, met achttien sprekers uit negen verschillende landen. Thijs Porck van de Universiteit van Leiden, zelf ook gespecialiseerd in middeleeuws Engels, organiseert het congres samen met het Tolkien Genootschap Unquendor. Volgens Porck is een van de geheimen van Tolkien dat hij een geheel eigen wereld schiep, maar die wereld voor een groot deel baseerde op bestaand materiaal: allerlei thema's, motieven, verteltechnieken en woorden uit het verleden. Waardoor die wereld ondanks alle verzinsels op ons toch overkomt als een heel 'echte' wereld.

Tolkien was lang hoogleraar. Veel wetenschappelijke teksten heeft hij toch niet geschreven?

Thijs Porck: „Tolkien heeft iets van dertig artikelen gepubliceerd. Als een hoogleraar tegenwoordig zo weinig zou produceren, zou hij vroeg of laat wel de laan uit worden gestuurd. Maar in die tijd lag dat anders. Tolkien gaf vooral veel college.”

Je hebt van die hoogleraren die echte vertellers zijn. Was hij ook zo iemand?

„Nee, helemaal niet. Zijn studenten zeiden dat hij in voetnoten sprak. Hij kon helemaal opgaan in details. Zoals de geschiedenis van een woord: waar het vandaan kwam, in welke teksten het werd gebruikt, wat voor nuances je kon geven aan de betekenis, en hoe dat woord zich verhiel tot woorden in andere talen.”

Vind je dat terug in zijn fictie?

„Je ziet dat hij in zijn romans oplossingen bedenkt voor problemen die hij in Oudengelse teksten tegengkwam. Bijvoorbeeld het Oudengelse woord *ent*. Dat betekent: reus. Maar wat voor reus is dat? Dat weten we niet. Tolkien verzint dan de enten die we nu kennen uit zijn boeken: grote bomen die kunnen bewegen en praten.

„Een ander Oudengels woord is *wearg*, dat betekent zowel wolf als crimineel. Tolkien combineert dat met elkaar, hij maakt daar criminele, kwaadaardige wolven van: de wargs.

„Dat soort dingen zie je bij hem vaak gebeuren: er is iets raadselachtigs in een Oudengelse tekst, we weten niet precies wat het betekent, en dat vult hij dan in zijn romans verder in.”

Tolkien hield van Oudengelse heldendichten, maar voelde zich juist ongemakkelijk bij het heldendom dat erin bejebeld werd.

„Ja. Een van zijn bekendste wetenschappelijke artikelen gaat daarover. Dat heet *The Homecoming of Beorhtnoth*. Een merkwaardige publicatie. Het gaat over een Oudengels gedicht, *The Battle of Maldon*, over een veldslag in het jaar 991. Dat mist een einde. Tolkien geeft dan een door hem-

Tolkien- en middeleeuwenkenner Thijs Porck: "Tolkien gebruikte veel verteltechnieken uit het gedicht Beowulf."

zelf geschreven mogelijk einde van dat gedicht, en daarin verwerkt hij onder andere een visie op heldendom: wat is een held? moet je een held zijn? En op wat voor manier dan, in Angelsaksisch Engeland? Die Tolkien tekst is ook heel invloedrijk geweest.”

Wat is daar wetenschappelijk aan?

„Hij liet daar een klein essay aan voorafgaan, en een klein essay op volgen. Dat alles bij elkaar werd gepubliceerd in een wetenschappelijk tijdschrift, en zodoende heeft dat een invloed gehad op de weten-

ANGELSAKSISCH

Knut, Tolkien, Beowulf

Thijs Porck (1984) studeerde Engels en middeleeuwse geschiedenis in Leiden en promoveerde er vorige maand op het Angelsaksische denken over ouderdom. Hij publiceerde eerder over Oudengels, over het achtste-eeuwse gedicht *Beowulf* en over Knut de Grote: koning van Engeland, Noorwegen én Denemarken in de elfde eeuw. Hij twittert als @thijsporck

schappelijke benadering van het Oudengelse begrip *ofermod* (overmoed) dat een centrale rol speelt in het gedicht.

„Heldendom was voor Tolkien een problematisch begrip. Daar zal het opkomende fascisme van die tijd niet vreemd aan geweest zijn. Hij vond het bijvoorbeeld vervelend dat de nazi's de Germaanse dingen waar hij zoveel van hield, gebruikten in hun propaganda. Wat hij vervolgens in zijn literaire werk doet is: helden beschrijven die heel dapper zijn, en ook loyaal, maar niet zo extreem heldhaftig als de helden in Ouden-

gelse gedichten als *Beowulf* en *The Battle of Maldon*.

„In die Oudgermaanse poëzie zijn de helden geobsedeerd met roem: ze willen heel dapper zijn, tegen het suïcidale aan, ze willen altijd blijven strijden, ook al is hun heer dood en gaan ze zeker weten verliezen. Tolkien introduceert in zijn boeken een nieuw soort held die helemaal niet geeft om roem. Aragorn, bijvoorbeeld, lijkt een middeleeuwse held, maar hij geeft helemaal niks om lof of roem. De helden van Tolkien zijn loyaal, maar niet suïcidaal. Als Gandalf op gegeven moment zegt: ren weg, dan rennen ze heel hard weg. In een Oudgermaans heldendicht zouden ze dan door blijven vechten.”

Tolkien las niet alleen al het Oudengels dat los en vast zat. Hij kon ook uitstekend schrijven in het Oudengels.

„Ja, er zijn personages in zijn boeken die Oudengels spreken. En in het postuum verschenen *The history of Middle-earth*, een verzameling van eerste probeersels en eerste schetsen, zijn sommige teksten ook helemaal in het Oudengels geschreven.”

Als Tolkien college gaf, sprak hij in voetnoten, aldus zijn studenten

Zijn er veel mensen die in het Oudengels kunnen schrijven?

„Steeds minder! In Tolkiens tijd was het vooral *Spielerei* van wetenschappers onder elkaar. Tolkien schreef liedjes in het Oudengels, raadsels, verhalen, drankliederen. En verschillende gedichten in *In de ban van de ring* zijn dan wel niet in het Oudengels geschreven maar wel volgens de dichtregels van het Oudengels, met alliteratie en een cesuur in het midden van de regels.”

Dat is allemaal leuk om te weten. Maar wat voegt het toe aan hoe we naar "In de ban van de ring" kijken?

„We hebben hier een auteur die ongelofelijk populair is en die een hele eigen wereld schept. Een van de vragen die dan opkomt is: hoe doet hij dat, wat gebruikt hij, waarom voelt die wereld zo echt aan? Een van de redenen is: omdat die wereld ten dele ook 'echt' is. Omdat de talen die erin gesproken worden gebaseerd zijn op bestaande talen. Omdat er allerlei andere bestaande en herkenbare dingen in zitten. Omdat het gebruik maakt van dingen die vroeger, in de Middeleeuwen, ook al populair waren en die blijkbaar nog steeds werken.

„Sommige verhaaltechnieken bijvoorbeeld. Het Oudengelse heldendicht *Beowulf* zit vol verwijzingen naar dingen die gebeurd zijn of gaan gebeuren - veel *flashforwards* en veel *flashbacks*. Dat geeft een soort diepte aan dat gedicht.

„Je ziet dat Tolkien in *In de ban van de ring* precies hetzelfde doet: hij creëert de illusie van een echte wereld door steeds weer te verwijzen naar een ver verleden in die wereld, naar een „Eerste Eeuw” bijvoorbeeld. Allerlei verwijzingen die niet of maar half uitgelept worden, net als in *Beowulf*.

„Zo geeft Tolkien diepte aan zijn verhaal.”

FOTO MIELEIN DOORMERK